

6 - 7aastaste laste koolivalmiduse pilootuuringu 1. osa tulemuste analüüs

Pilootuuringu materjalid 6 –7aastaste laste koolivalmiduse ning 1. klassi õpilaste arengu jälgimiseks koostas Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse õppekavade osakond koostöös üleriigilise alushariduse ning algõpetuse nõukogu, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Tartu Ülikooli Õppekava Arenduskeskusega.

Pilootuuringu eesmärk on

- 6 –7aastaste laste koolivalmiduse selgitamine;
- koolivalmiduse hindamiseks lasteaia- ja klassiõpetajate jaoks sobiliku meetodika väljatöötamine;
- laste sujuva ülemineku toetamine lasteaia- ja kooli;
- alushariduse raamõppekava ning põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava arendamine;
- klassi õpilaste arengu jälgimine ja selle toetamine ning esimese õppeaasta lõpuks õpilaste arengu hindamine.

Sihtrühmaks oli 1. septembril 2003. a 1. klassis õpinguid alustavad lapsed.

Pilootuuring viidi lasteaedades läbi 2003. a mais – juunis.

Koolides viiakse 1. klassi õpilastega pilootuuring läbi kahes osas: septembris – oktoobris 2003. a ja mais 2004.

Valimisse kuulub 300 last eesti ja vene õppekeelelaste lasteaedades ning 300 õpilast eesti ja vene õppekeelelaste koolidest. Pilootuuringu läbiviijateks on lasteaia- ja klassiõpetajad.

Koolivalmiduse pilootuuringu läbiviimisel kasutati lasteaedades juhendatud joonistamise vaatlust, mis viidi läbi 8 -10 lapsega rühmades ning lapse arengu hinnangu leht, mis koostati alushariduse raamõppekavas toodud 7-aastaste laste eeldatavate arengutulemuste alusel.

LASTEAEDADES LÄBIVIIDUD UURIMUSE TULEMUSED LASTE ÜLDANDMED

Pilootuuringu valimi moodustasid 335 last (177 poissi ja 158 tüdrukut) eri linnadest ja maakondadest . Eesti õppekeelelaste koolieelsetest lasteasutustest osales 257 (77 %) ja vene õppekeelelaste lasteasutustest 78 (23 %) last. Uuringus osalenud laste vanuseks oli 6 – 7 aastat.

Koolieelse lasteasutuse töös osalemise aeg

Kuna koolivalmidus kujuneb kodu ja koolieelse lasteasutuse koostöös, paluti kasvatajatel märkida, kui pikka aega laps on käinud selles lasteaia- ja kui pikka aega on ta üldse koolieelse lasteasutuse töös osalenud.

Laste selles konkreetses lasteaias käimise ajast annab ülevaate tabel 1.

TABEL 1. Selles lasteaias käimise aeg (aastates)

Selles lasteaias käimise aeg	laste arv	laste %
Kuni 1 aasta	9	3 %
1 aasta	26	8 %
2 aastat	56	17 %
3 aastat	42	13 %
4 aastat	75	22 %
5 aastat	110	32 %
6 aastat	13	4 %
vastamata	4	1 %
KOKKU	335	100 %

Selles kohta, kui pikka aega laps üldse koolieelses lasteasutuses on käinud, ei olnud kasvatajad nii täpselt informeeritud. Sellele küsimusele on vastus antud 287 (86 %) lapse puhul ning vastamata on jäetud 48 (14 %) lapse kohta.

TABEL 2. Üldse lasteaias käimise aeg (aastates)

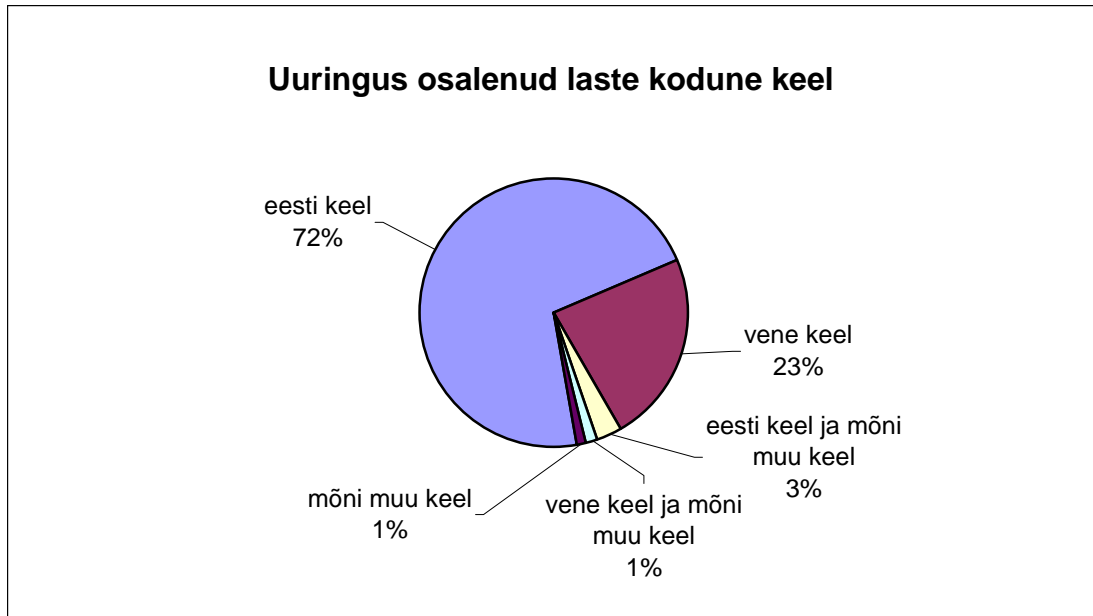
Lasteaias käimise aeg	laste arv	laste %
Kuni 1 aasta	4	1 %
1 aasta	10	3 %
2 aastat	32	10 %
3 aastat	37	11 %
4 aastat	68	20 %
5 aastat	123	37 %
6 aastat	12	4 %
vastamata	48	14 %
KOKKU	335	100 %

Tabeli põhjal on näha, et ligi kolmveerand lastest (72 %) on lasteaias käinud kolm aastat või enam, kaks kolmandikku lastest (61 %) 4 aastat või enam.

Kodune keel

Uurimuses osalenud eesti õppekeelega lasteaegade lastest 239 (93 %) oli koduse keelena märgitud eesti keel, 11 (4 %) puhul nii eesti keel kui ka mõni muu keel ja 7 (3 %) puhul ainult mõni muu keel (oli ka täpsustatud, et nelja lapse puhul on see vene keel).

Vene õppekeelega lasteaegade lastest 73 (94 %) oli koduse keelena märgitud vene keel, 4 (5 %) lapsel nii vene kui ka mõni muu keel ja ühel (1 %) mõni muu keel.

Joonis 1. Uuringus osalenud laste kodune keel.

Kokku näitab laste koduse keele jaotust joonis 1. Kuna küsimustikus ei palutud täpsustada, milline muu keel lapse koduseks keeleks on, on võimalik, et grupid “eesti keel ja mõni muu keel” ning “vene keel ja mõni muu keel” sisaldavad kattuvaid liikmeid, samuti võib “mõneks muuks keeleks” olla nii eesti kui ka vene keel.

Hariduslikud erivajadused

Lasteaiaõpetajatel paluti hinnata, kas lastel on hariduslikke erivajadusi.

291 lapsel (87 %) polnud kasvatajate hinnangul erivajadusi, neid märgiti olevat 36 lapsel (11 %) ja 8 lapse puhul oli jätetud vastamata (2 %).

Erivajaduste all oli välja toodud, et laps vajab spetsiaalset abi järgmises:

- logopeedi abi kõne korrigeerimisel vajas 33 last, mõne lapse puhul oli vastatud ka konkreetsemalt, näiteks: logopeedi abi "S" häälduses, R-täht;

Ühekordselt mainiti, et laps:

- on väga nõrk käelise tegevuse osas;
- vajab silmaarsti abi;
- vajab abi eesti keele omandamisel (venekeelne suhtluskeskkond kodus), kohati raskendatud mõistetest arusaamine.

Ka siis, kui lapse erivajadusi polnud mainitud, oli kaks kasvatajat kasutanud kommenteerimise võimalust:

- üldiselt abi ei vaja, kuid võiks käia psühholoogi jutul;
- Lapsele on ema poolt pandud liiga kõrged ootused, mis tekitab lapses närvilise seisundi, oma ebakindluses võib puhkeda nutma, sest hirm kaotuse ees suur. Seepärast ka ajahädas paljude ülesannete täitmisel. Laps ise heade looduslike eeldustega, aktiivne.

LASTE ARENGU HINDAMISE TULEMUSED ALUSHARIDUSE RAAMÕPPEKAVA 7-AASTASTE EELDATAVATE ARENGU TULEMUSTE PÕHJAL

Kolm arengu valdkonda

Alushariduse raamõppekavas on toodud 3-, 5- ja 7-aastaste eeldatavad arengu tulemused kolmes valdkonnas:

- kehaline areng;
- vaimne areng;
- sotsiaalne areng.

Selle loendi põhjal koostati alushariduse nõukogu poolt laste eeldatavate arengu tulemuste kirjeldused ja selle hindamise skaala. Raamõppekava arengutulemusi on sellel skaalal mõneti üldistatud ja koondatud ning alajaotustena kasutatakse liigendust: sotsiaal-emotsionaalne areng, füüsiline areng ja kognitiivne areng.

Selliseid ja analoogseid skaalasisid kasutatakse laste arengu ja koolivalmiduse hindamiseks paljudes koolieelsetes lasteasutustes.

Kaht tüüpi eeldatavad arengu tulemused

Raamõppekavas toodud eeldatavate arengutulemuste hulgas on neid, mille omandatust saab suhteliselt konkreetset ja üheselt hinnata, näiteks:

- oskab kella järgi määrata aega täistundides,
- teab arvude 1- 10 järjestust, nimetab arve antud arvust antud arvuni 10 piires,
- käsitseb õigesti kirjutus- ja töövahendeid: pliiatsit, pintslit, kääre, nõela, naasklit, söögiriistu, heegelnõela.

Samas on ka selliseid arengutulemusi, mille saavutamine on tõlgendatav nii lasteaia, kooli kui miks mitte ka kõrgkooli kontekstis, näiteks:

- vaatleb ja võrdleb sihipäraselt,
- eristab olulist ebaolulisest,
- liigub ja liikleb ohutusnõudeid arvestades,
- arvestab eakaaslaste ja täiskasvanute tunnetega.

Teist laadi arengutulemusi esineb üsna rohkelt nii raamõppekavas kui selle alusel koostatud lapse arengu vaatluslehel. Kui arvestada, et hindajateks on professionaalsed lasteaiaõpetajad, kes tunnevad laste keskmist taset ja suudavad eristada lapsi, kes on mõnes valdkonnas (silmapaistvalt) tugevad või nõrgad, võiks arvata, et selliste “ebamääraste” väidete olemasolu pole probleemiks. Kui vaadelda aga pilootuuringu tulemusi, siis näib, et see siiski on problemaatiline.

Hindamisskaala

Lasteaiaõpetajad hindasid laste arengut 5-palli süsteemis. Skaala ulatust iseloomustati sõnaga “nõrk” (1 pall), “keskmine” (3 palli) ja “suurepärane” (5 palli). 2 palli ja nelja palli ei defineeritud, eeldades, et neid mõistetakse kui “alla keskmise” ja “üle keskmise”/ “hea”.

Sellise skaala kasutamisel esimest tüüpi arengutulemuste puhul (oskab kella järgi määrata aega täistundides) võib ilmned, et seda oskavad kõik lapsed ja seega on

kõigi tulemus “suurepärase”. Samas on näiteks kirjutus- ja töövahendeid õigesti käsitlemise juures siiski üsna lihtne määratleda, kas laps teeb seda keskmisel tasemel, alla selle või siis suurepäraselt oma vanuse kohta.

Kui aga kasutada skaalat teist tüüpi arengutulemuste puhul – hinnata laste oskust “eristada olulist ebaolulisest” või “arvestada teiste tunnetega”, siis on see palju keerukam. Hetkel on iga lasteaiaõpetaja otsustuseks jäänud enda jaoks määrata see, milline tase on selles vanuses “keskmine” ja milline “suurepärase”, raamõppekava siin konkreetsemaid hinnangu andmise kriteeriume ei too.

Sotsiaal-emotsionaalne areng

Laste sotsiaal-emotsionaalse arengu taset hindasid lasteaiaõpetajad üldiselt kõrgelt. Sellest, milline arv lapsi sai mingi hinnangu osaliseks, annab ülevaate järgnev tabel:

TABEL 3. Lasteaiaõpetajate hinnang laste sotsiaal-emotsionaalse arengu tasemele

Eeldatava tulemuse kirjeldus alushariduse raamõppekavas	Hinnanguskaalal selle arvu palle saanud laste arv ja protsent						
	1	2	3	4	5	vasta- mata	kokku
1. Käitub üldtunnustatud käitumisharjumuste kohaselt ning kasutab viisakusväljendeid (tere, palun jne)	1	4	44	92	194	0	335
	0 %	1 %	13 %	27 %	59 %	0 %	100 %
2. On suuteline kehtivaks tahtepingutuseks 10 min (katkestamata tegevus)	1	10	27	84	213	0	335
	0 %	3 %	8 %	25 %	64 %	0 %	100 %
3. Oskab kuulata vanemate, õpetajate ja teiste laste kõnet seda katkestamata	1	6	52	105	171	0	335
	0 %	2 %	16 %	31 %	51 %	0 %	100 %
4. On positiivsetes suhetes eakaaslastega	0	6	39	115	174	1	335
	0 %	2 %	12 %	34 %	52 %	0 %	100 %
5. Oskab ja julgeb küsida abi täiskasvanult	0	3	32	102	196	2	335
	0 %	1 %	10 %	30 %	58 %	1 %	100 %
6. Tegutseb eesmärgipäraselt, püüab viia oma tegevused lõpuni	0	6	40	118	170	1	335
	0 %	2 %	12 %	35 %	51 %	0 %	100 %
7. Täidab täiskasvanu sõnalisi juhiseid	0	1	34	98	201	1	335
	0 %	0 %	10 %	29 %	61 %	0 %	100 %
8. Julgeb esitada küsimusi ja avaldada oma arvamust	0	5	45	114	169	2	335
	0 %	1 %	13 %	34 %	51 %	1 %	100 %
9. Tuleb toime	1	0	4	42	287	1	335

eneseteenindusega	0 %	0 %	1 %	13 %	86 %	0 %	100 %
10. Mõistab ja arvestab eakaaslaste ja täiskasvanute tunnetega	1	5	51	119	158	1	335
	0 %	1 %	15 %	36 %	48 %	0 %	100 %

Nagu tabelist näha, on lasteaiaõpetajad laste sotsiaal-emotsionaalse arengu tulemusi üldiselt väga kõrgelt hinnanud. Lapsi, kellele anti hinnang „nõrk“, praktiliselt ei olnud, seevastu skaala kõige kõrgemat hinnangut „suurepärase“ pakuti vaid viimase väite puhul veidi alla 50 %-le lastest. Kõigi teiste väidete puhul hinnati kõrgeima tulemusega üle poolte lastest.

Ehkki kasutatav hinnanguskaala ei ole vahemikaskaala (ei saa eeldada, et vahe „nõrga“ ja „keskmise“ vahel oleks täpselt sama suur kui „keskmise“ ja „suurepärase“ vahel), võetakse järgnevalt lastele antud hinnangutest siiski ka keskmine tulemus. Kuna kõik keskmised jäävad nelja ja viie vahele („üle keskmise“ kuni „suurepärase“), pole need sellel skaalal hinnangu andmiseks kuigi informatiivsed. Siiski näitavad need keskmised lasteaiaõpetajate arusaama erinevate arengutulemuste suhtelisest keerukusest.

Kui vaadelda, millised sotsiaal-emotsionaalse arengu eeldatavad tulemused kasvatajate hinnangul kõige paremini saavutatud olid, tekkib pingerida, kus esikohal on toimetulek eneseteenindusega, viimasel kohal aga oskus mõista ja arvestada eakaaslaste ja täiskasvanute tunnetega.

1. Tuleb toime eneseteenindusega	4,84
2. Täidab täiskasvanu sõnalisi juhiseid	4,49
3. On suuteline kestvaks tahtepingutuseks 10 min (katkestamata tegevus)	4,48
4. Oskab ja julgeb küsida abi täiskasvanult	4,47
5. Käitub üldtunnustatud käitumisnormide kohaselt ning kasutab viisakusväljendeid (tere, palun jne)	4,41
6. On positiivsetes suhetes eakaaslastega	4,36
7. Tegutseb eesmärgipäraselt, püüab viia oma tegevused lõpuni	4,35
8. Julgeb esitada küsimusi ja avaldada oma arvamust	4,33
9. Oskab kuulata vanemate, õpetajate ja teiste laste kõnet seda katkestamata	4,31
10. Mõistab ja arvestab eakaaslaste ja täiskasvanute tunnetega	4,24

Arvestades seda, et hinnati koolieelikuid, on selline tulemus loogiline. Eneseteeninduse oskust eeldatakse juba lasteaia nooremates rühmades. Üllatavalt

kõrgeid punkte sai siiski ka viimane oskus. See näitab, et kasvatajad arvestasid just selles vanuses laste taset selle oskuse arengus¹.

Kehaline areng

Ka laste kehalise arengu taset hindasid kasvatajad kõrgelt. Lapsi, kes said hinnanguid “nõrk” ja “alla keskmise”, oli väga vähe.

Ka “keskmise” tulemusega hinnati väheseid lapsi. 12 % said selle hinnangu väite kohta “Hoiab rütmi laulmisel ja liikumisel”, 10 % tulemustes “Oskab lihtsaid tantsusamme” ja “On tegevustes püsiv ja vastupidav”, kõigi muude väidete puhul hinnati keskmise tulemuse vääriliseks vähem kui 10 % lastest. See näitab, et kasvatajad on oma skaala kujundanud lähtudes arusaamast, et kõik lapsed on tublid. See arusaam on kahtlemata pedagoogiliselt väärtuslik, ent sellisel juhul nihkubki “tubli” keskmiseks ja ainult “veelgi tublimad” lapsed väärivad üle keskmise või “suurepäraselt” tulemust. Kehalise arengu juures tuleb selline skaala subjektiivsus eriti hästi välja, sest nii koordineerimise, tasakaalu, rütmide kui muu arengus on võimalik välja tuua erinevaid etappe ja pakkuda lastele erineva keerukusega ülesandeid ning põhimõtteliselt pole võimalik, et kõik lapsed suudaksid neid täita üle keskmise või suurepäraselt.

Kasvatavate hinnangutest laste füüsilisele arengule annab ülevaate tabel 4.

TABEL 4. Lasteaiaõpetajate hinnang laste füüsilise arengu tasemele

Eeldatava tulemuse kirjeldus alushariduse raamõppekavas	Hinnanguskaalal selle arvu palle saanud laste arv ja protsent						
	1	2	3	4	5	vasta- mata	kokku
1. Laps on kehaliselt aktiivne ning tunneb liikumisest rõõmu	1 0 %	3 1 %	18 5 %	72 21 %	240 73 %	1 0 %	335 100 %
2. Laps suudab koordineerida oma liigutusi	0 0 %	2 1 %	18 5 %	71 21 %	244 73 %	0 0 %	335 100 %
3. Säilitab tasakaalu staatilistes asendites ja liikumises	0 0 %	0 0 %	17 5 %	87 26 %	203 61 %	28 8 %	335 100 %
4. Hoiab rütmi laulmisel ja liikumisel	0 0 %	3 1 %	41 12 %	83 25 %	207 62 %	1 0 %	335 100 %
5. Oskab käsitseda mängu- ja spordivahendeid	0 0 %	0 0 %	13 4 %	81 24 %	238 71 %	3 1 %	335 100 %

¹ oskus mõista ja arvestada eakaaslaste ja täiskasvanute tunnetega on miski, mis ei kujune kindlasti välja koolieelses eas, pigem on see siht, mille poole püüeldakse nii koolis, kõrgkoolis kui ka edaspidi elukestva õppe kaudu.

6. Oskab lihtsaid tantsusamme	1	6	35	81	211	1	335
	0 %	2 %	10 %	24 %	64 %	0 %	100 %
7. Lapsel on eakohaselt arenenud peenmootorika	0	4	19	90	221	1	335
	0 %	1 %	6 %	27 %	66 %	0 %	100 %
8. Käsitseb õigesti kirjutus- ja kunstivahendeid	1	2	16	74	240	2	335
	0 %	1 %	5 %	22 %	71 %	1 %	100 %
9. Tegevustes oskab arvestada ohutusnõudeid	0	1	31	115	185	3	335
	0 %	0 %	9 %	34 %	56 %	1 %	100 %
10. On tegevustes püsiv ja vastupidav	0	8	34	113	177	3	335
	0 %	2 %	10 %	34 %	53 %	1 %	100 %

Nagu tabelist näha, on lasteaiaõpetajate poolt väga kõrgelt hinnatud ka laste kehalise arengu tulemusi. Lapsi, kellele antud hinnang oli „nõrk“, taas praktiliselt ei olnud. Hinnangu „suurepärase“ vääriliseks peeti aga kõigi väidete puhul rohkem kui 50 % lastest.

Kõige paremini oskavad lapsed kasvatajate hinnangul käsitseda mängu- ja spordivahendeid samuti kirjutus- ja kunstivahendeid, koordineerida oma liigutusi. Kõige keerukamaks peetakse koolieelses eas tegevustes püsivuse ja vastupidavuse saavutamist.

Näib, et kasvatajatel oli keeruline hinnata väidet: “Säilitab tasakaalu staatilistes asendites ja liikumises” – 28 lapse (8%) puhul on see arengu tulemus hindamata jäetud. See suhteliselt suur arv võib näidata, et eeldatava arengu tulemus ei ole kasvatajate arvates kuigi hõlpsasti hinnatav.²

Laste kehalise arengu keskmine tulemus esitatud kirjelduste alusel on kasvatajate hinnangul selline:

1. Oskab käsitseda mängu- ja spordivahendeid	4,67
2. Laps suudab koordineerida oma liigutusi	4,66
3. Käsitseb õigesti kirjutus- ja kunstivahendeid	4,65
4. Laps on kehaliselt aktiivne ning tunneb liikumisest rõõmu	4,63
5. Säilitab tasakaalu staatilistes asendites ja liikumises	4,60
6. Lapsel on eakohaselt arenenud peenmootorika	4,57

² Võib-olla tekitab probleeme sõnastus “staatilistes asendites ja liikumises”, sest pole üheselt mõistetav, kas omadussõna “staatiline” kuulub ainult “asendite” juurde või laiendatakse sellega ka sõna “liikumine”. “Staatilist liikumist” aga polegi nii hõlbus ette kujutada.

7. Hoiab rütmi laulmisel ja liikumisel	4,48
8. Oskab lihtsaid tantsusamme	4,47
9. Tegevustes oskab arvestada ohutusnõudeid	4,45
10. On tegevustes püsiv ja vastupidav	4,37

Füüsilise arengu tulemuste raamõppekava alusel tõlgendamisel on sarnaselt sotsiaal-emotsionaalse arenguga suur roll lasteaiaõpetaja oma kogemusel ja arusaamal sellest, mis teatud vanuses laste jaoks on “lihtsamad tantsusammud”, milliste ohutusnõuetega peaks arvestama koolieelik ja mida tähendab, et 6 – 7-aastane laps on “tegevustes püsiv ja vastupidav”.

Kognitiivne areng

Ka laste kognitiivset arengut hindavad lasteaiaõpetajad raamõppekava alusel peamiselt heaks või väga heaks.

Kognitiivse arengu tulemusi (oskused, teadmised jms) on raamõppekavas toodud enam, kui kehalise ja sotsiaal-emotsionaalse arengu omi (21, kusjuures eelnevates loendites oli kummaski 10) ja paljud neist on sõnastatud konkreetselt kui kehalise ja sotsiaal-emotsionaalse arengu tulemused.

Kognitiivse arengu hindamise tulemustest annab ülevaate tabel 5.

TABEL 5. Kasvatajate hinnang laste kognitiivse arengu tasemele

Eeldatava tulemuse kirjeldus alushariduse raamõppekavas	Hinnanguskaalal selle arvu palle saanud laste arv ja protsent						
	1	2	3	4	5	vasta- mata	kokku
1. Kuulab ja paneb tähele, suudab jälgida ja meeles pidada täiskasvanu seletust/ esitlust	0 0 %	7 2 %	55 16 %	116 35 %	156 47 %	1 0 %	335 100 %
2. Suudab ümber jutustada juttu, kasutades 5-6 sõnalisi lauseid	3 1 %	8 2 %	59 18 %	100 30 %	165 49 %	0 0 %	335 100 %
3. Hääldeb kõiki häälikuid õigesti, kõne on selge ja arusaadav	3 1 %	3 1 %	28 8 %	77 23 %	224 67 %	0 0 %	335 100 %
4. Oskab kirjeldada esemete ja nähtuste omadusi	1 0 %	2 1 %	39 12 %	95 28 %	198 59 %	0 0 %	335 100 %
5. Oskab edasi anda oma mõtteid, kirjeldada olukordi	1 0 %	3 1 %	43 13 %	107 32 %	179 53 %	2 1 %	335 100 %

6. Eristab sõnas häälikuid	1	5	19	79	231	0	335
	0 %	1 %	6 %	24 %	69 %	0 %	100 %
7. Eristab lühikesi ja pikki häälikuid	5	7	41	100	177	5	335
	1 %	2 %	12 %	30 %	54 %	1 %	100 %
8. Loeb mõned sõnad kokku	1	1	11	43	278	1	335
	0 %	0 %	3 %	13 %	84 %	0 %	100 %
9. Tunneb tähti, kasutab oma tegevuses (mängus) suuri joonistähti lihtsamate sõnade ülesmärkimiseks	1	3	7	54	270	0	335
	0 %	1 %	2 %	16 %	81 %	0 %	100 %
10. Teab peast mõnd luuletust või laulu	1	6	21	57	247	3	335
	0 %	2 %	6 %	17 %	74 %	1 %	100 %
11. Oskab värvides püsida joone sees	1	2	21	88	223	0	335
	0 %	1 %	6 %	26 %	67 %	0 %	100 %
12. Eristab ning nimetab põhivärve	0	0	4	20	310	1	335
	0 %	0 %	1 %	6 %	93 %	0 %	100 %
13. Oskab joonistada inimest, nii et kujutatud on olulised kehaosad	1	2	32	85	213	2	335
	0 %	1 %	10 %	25 %	63 %	1 %	100 %
14. Teab arvude 1-12 järjestust, nimetab arve antud arvust antud arvuni kaheteistkümne piires	0	2	13	44	276	0	335
	0 %	1 %	4 %	13 %	82 %	0 %	100 %
15. Tunneb numbreid, oskab kella järgi määrata aega täistundides	1	6	20	85	223	0	335
	0 %	2 %	6 %	25 %	67 %	0 %	100 %
16. Teeb pilguga haaramise või loendamise teel kindlaks esemete arvu (kuni neli)	0	1	16	58	259	1	335
	0 %	0 %	5 %	17 %	78 %	0 %	100 %
17. Liidab ja lahutab 5 piires	0	2	9	38	284	2	335
	0 %	1 %	3 %	11 %	84 %	1 %	100 %
18. Järjestab ja rühmitab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel	1	1	23	90	216	4	335
	0 %	0 %	7 %	27 %	65 %	1 %	100 %
19. Teab aastaaegu ja nende järgnevust	0	4	24	77	230	0	335
	0 %	1 %	7 %	23 %	69 %	0 %	100 %
20. Mõistab ja kasutab ajamõisteid varem, hiljem, eile, homme jne	0	2	21	84	227	1	335
	0 %	1 %	6 %	25 %	68 %	0 %	100 %
21. Saab aru ruumimõistetest (ees, all, peal, taga, ülal jne)	0	2	10	55	263	5	335
	0 %	1 %	3 %	16 %	79 %	1 %	100 %

Ka kognitiivse arengu tulemused on üldiselt kõrged. Taas on rohkem kui pooled lapsed saanud suurema osa väidete hindamisel parima tulemuse. Erandiks on esimesed kaks väidet, milles siiski maksimumtulemuse said ligi pooled lastest.

Erinevate eeldatavate arengutulemuste raskusaste on siiski veidi erinev. Kasvatajate hinnangul said lapsed kõige paremaid tulemusi põhivärvide eristamises ning nimetamises (üldse kõrgeim keskmine kõigis valdkondades kokku) ja ka 5 piires liitmises/ lahutamises, arvude tundmises ja mõnede sõnade kokku lugemises. Kõige keerukamaks osutusid jutu ümberjutustamine, täiskasvanu seletuste/ esitluste jälgimine ja meelespidamine ning oskus eristada lühikesi ja pikki häälikuid.³ Mõnede nõrgemate laste puhul on välja toodud, et nad ei suuda kõiki häälikuid hääldada (aga nende puhul on ka mainitud, et nad külastavad logopeedi).

Lastele antud keskmiste tulemuste põhjal on kognitiivse arengu kirjelduste pingerida keerukuse järgi järgmine:

1. Eristab ning nimetab põhivärve	4,91
2. Liidab ja lahutab 5 piires	4,81
3. Loeb mõned sõnad kokku	4,78
4. Teab arvude 1-12 järjestust, nimetab arve antud arvust antud arvuni kaheteistkümne piires	4,77
5. Tunneb tähti, kasutab oma tegevuses (mängus) suuri joonistähti lihtsamate sõnade ülesmärkimiseks	4,75
6. Saab aru ruumimõistetest (ees, all, peal, taga, ülal jne)	4,75
7. Teeb pilguga haaramise või loendamise teel kindlaks esemete arvu (kuni neli)	4,72
8. Teab peast mõnd luuletust või laulu	4,63
9. Mõistab ja kasutab ajamõisteid varem, hiljem, eile, homme jne	4,60
10. Eristab sõnas häälikuid	4,59
11. Oskab värvides püsida joone sees	4,58
12. Teab aastaaegu ja nende järgnevust	4,58
13. Järjestab ja rühmitab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel	4,56

³ Viimase puhul on siiski küsimus ka selles, mida lühikese ja pika hääliku all silmas peetakse. See, millised häälikud on lühikesed ja millised pikad, pole üheselt selga isegi keeleteadlaste jaoks. Näiteks “l” sõnas “silm” või “sild” või “t” sõnas “vaata”, “saatma”. Eesti keele foneetilises transkriptsioonis eristatakse näiteks ka kolmveerandpikki häälikuid jne, seetõttu näib lasteaialaste jaoks seatud arengutulemus “eristada lühikesi ja pikki häälikuid” vaid esmapilgul lihtne ja hõlpsasti hinnatav.

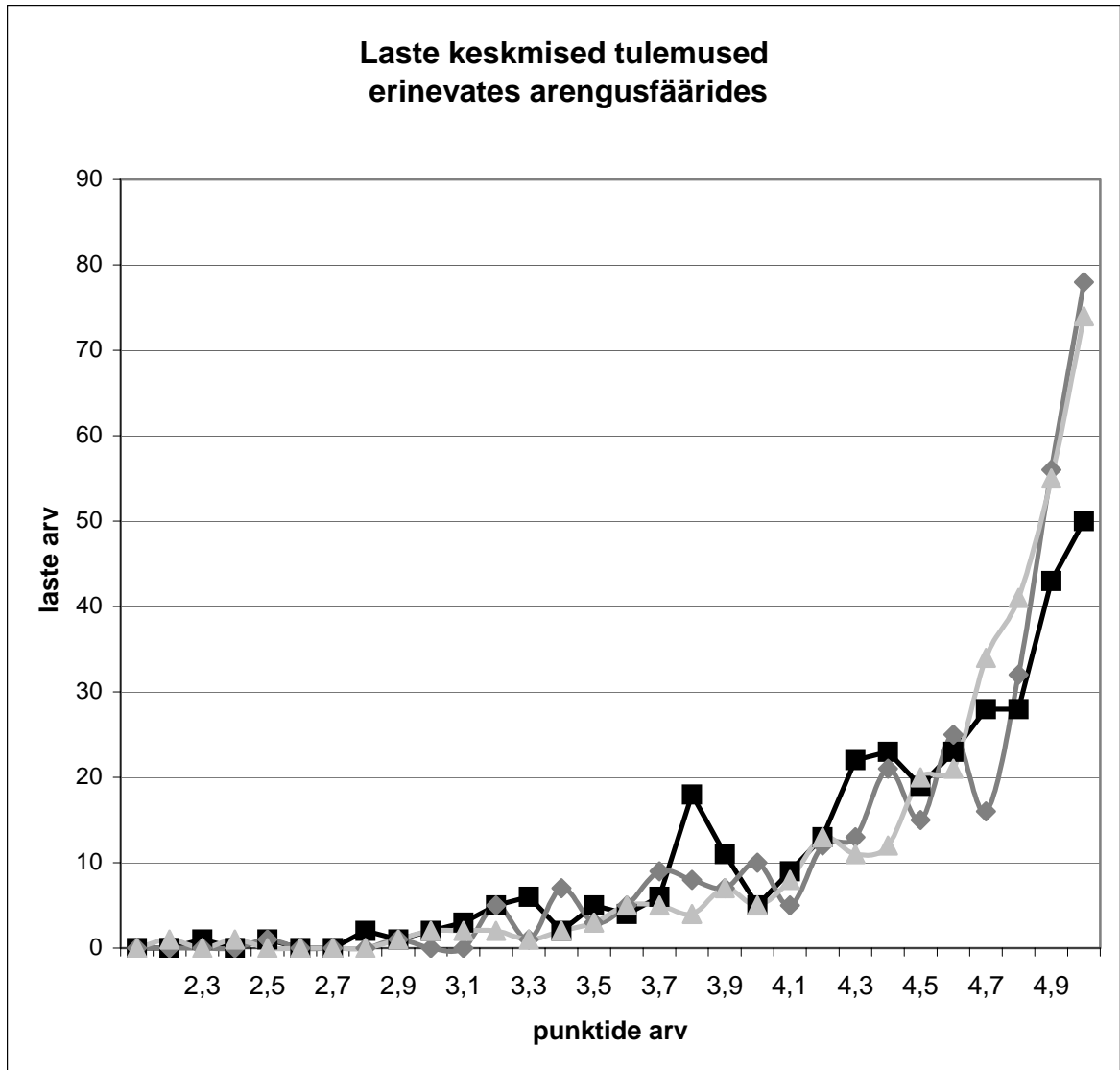
14. Tunneb numbreid, oskab kella järgi määrata aega täistundides	4,55
15. Hääldab kõiki häälikuid õigesti, kõne on selge ja arusaadav	4,54
16. Oskab joonistada inimest, nii et kujutatud on olulised kehaosad	4,52
17. Oskab kirjeldada esemete ja nähtuste omadusi	4,45
18. Oskab edasi anda oma mõtteid, kirjeldada olukordi	4,37
19. Eristab lühikesi ja pikki häälikuid	4,32
20. Kuulab ja paneb tähele, suudab jälgida ja meeles pidada täiskasvanu seletust/ esitlust	4,26
21. Suudab ümber jutustada juttu, kasutades 5-6 sõnalisi lauseid	4,23

Pingereas esikohal olev põhivärvide eristamise ja nimetamise oskus on suurepärase nii suurel hulgal lastest, et tekib kahtlus, kas sellist oskust oleks 7-aastaste eeldatavates arengutulemustes üldse vaja mainida. Ka 5 piires liitmine ja lahutamine on lastel lasteaiaõpetajate väitel väga hästi selgeks saanud. Pingereas viimasel kohal on ümberjutustamine, aga selleski oskuses on keskmine tulemus üle nelja (mis tähendab, et keskmine on “üle keskmise”).

Tulemuste jaotus skaalal

Kui arvutada iga lapse keskmine tulemus erinevates valdkondades (sotsiaal-emotsionaalne, füüsiline ja kognitiivne) ning vaadelda, kui suur hulk lapsi saavutas mingi keskmise punktidearvu, siis selgub, et kõige enam oli lapsi, kes said maksimumpunktid või sellele lähedase tulemuse. Erineva keskmise tulemuse saanud laste arvust annab ülevaate joonis 2.

◆	-	füüsiline areng
▲	-	kognitiivne areng
■	-	sotsiaal-emotsionaalne areng

Joonis 2. Laste keskmised tulemused kolmes arengu valdkonnas (sotsiaal-emotsionaalne, füüsiline ja kognitiivne areng).

Nagu jooniselt selgub, ei jaotu laste tulemused kindlasti vastavalt normaaljaotusele, vaid koonduvad skaala kõrgeimasse ossa.

See võib olla tingitud sellest, et raamõppekavas toodud esimest tüüpi (väga konkreetselt mõõdetavad) arengutulemused on keskmise 7-aastase jaoks pigem lihtsad (kajastavad miinimumi) ja nende põhjal on lasteaiaõpetajad loonud intuitiivse hindamiskaala ka teist tüüpi arengutulemuste jaoks.

Nii osutubki võimalikuks, et paljud lasteaiaõpetajad määratlevad oma laste keskmise taseme kui “suurepärase”. Antud uuringu puhul ongi väga paljud lasteaiaõpetajatest kasutanud suurema osa laste hindamisel vaid skaala ülemist osa. Võib-olla on see seotud viie-palli skaala seotusega koolihinnetega – ei taheta ju oma lastele niisama “heast peast” kolmesid panna.

Hinnang, mille skaalal on maksimum sisuliselt keskmise tähenduses, on oma puudused – see ei erista keskmisi, keskmisest tugevamaid ja mingis vallas eriti andekaid lapsi. Samas toob see siiski välja lapsed, kellel mingis valdkonnas probleeme on, ja kuna skaala algus osa on suhteliselt “pikem”, siis eristab ka lapsed, kellel on natuke probleeme, neist, kellel on neid enam.

Kuna Eestis ei ole alusharidus siiani kohustuslik ja kool peab olema valmis vastu võtma kõik kooliikka jõudnud lapsed, siis võib-olla polegi vajalik alushariduses laste hindamine tavapärase skaala alusel. See, et suurem osa lastest on kõigis valdkondades väga head või suurepärased, näitab ka kasvatajate positiivset hoiakut ja usku neisse.

LASTE ARENGU HINDAMISE TULEMUSED JUHENDATUD JOONISTAMISE PÕHJAL

Teiseks laste arengu hindamine vahendiks oli juhendatud joonistamise vaatlus, mis viidi läbi väikestes rühmades.

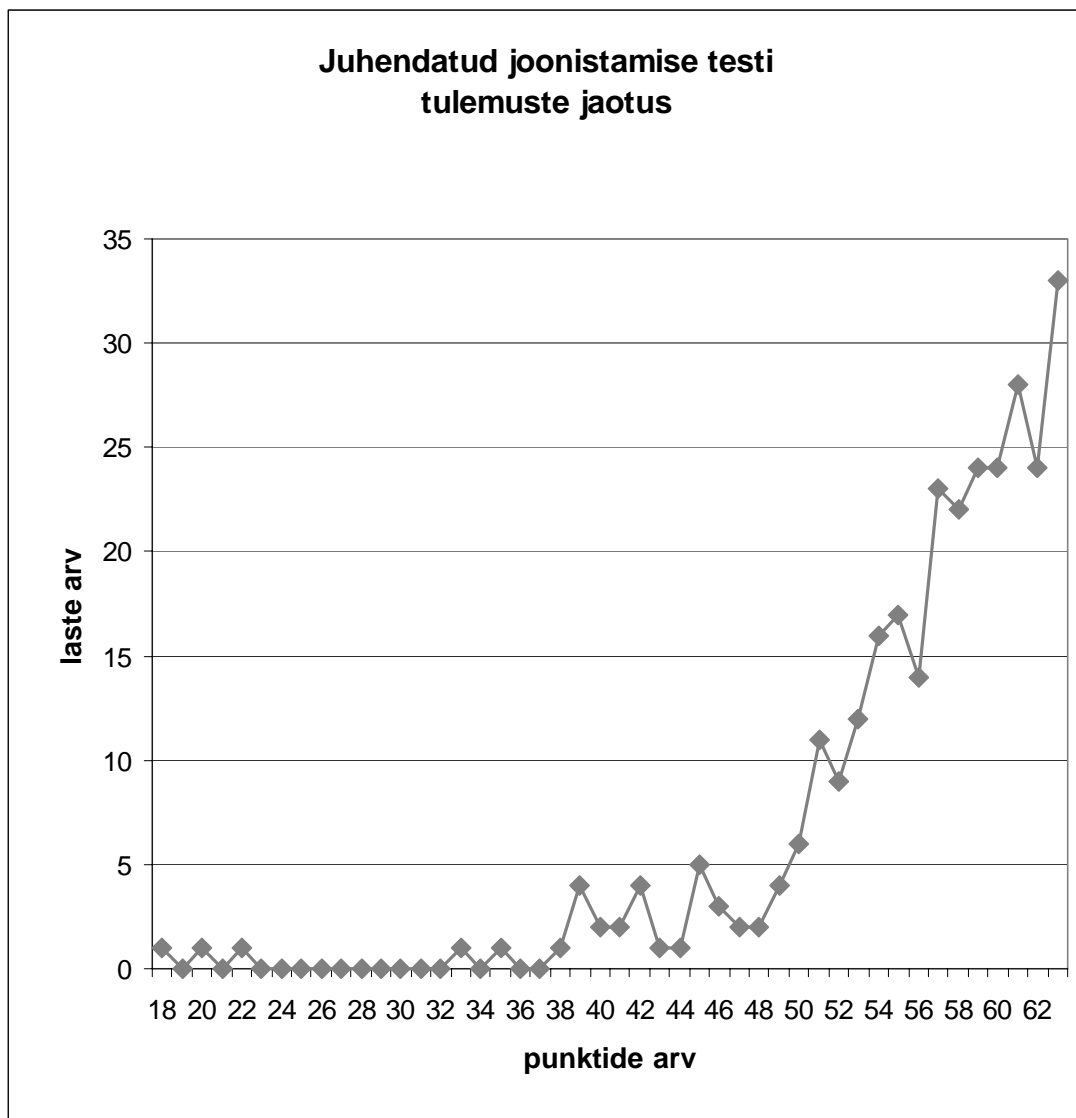
Juhendatud joonistamise tulemuste koondamiseks pakuti lasteaiaõpetajatele välja juhend, milles oli üksikasjalikult märgitud, mitu punkti mingi joonise teatud osade eest lapsele tuleks anda. Siiski osutus juhend mitmete lasteaiaõpetajate jaoks mitmeti tõlgendatavaks.

Probleemidena toodi välja:

- Kuidas arvestada, kui laps on teinud kujundeid rohkem? Miks kahekorruseline maja, kui seda ei hinnata skaalal? Ettepanek inimese hindamiseks, hinnata 5-palli süsteemis, mitte kael ei näita inimese joonistamise oskust, said siiski uued omadused, ei ole ju klotsinimene suure kaelaga kellegi inimese ideaalkuju.
- Inimese ja maja puhul punktide andmine problemaatiline, tuleks täpsemalt üle vaadata.
- Ehituses populaarsed katuseaknad – mida ka joonistati. Akende arvu sai määrata, kuid korrustega tekib küsimusi (mida polnud küll vaja hinnata). Kas käeks lugeda seda, kui varrukast ulatuvad välja ainult sõrmed ja neidki on rohkem kui viis? Tean, et osa lektoreid õpetajate täiendõppes teevad sellise laste testimise maha. Ise leian, et see on üks lihtsamaid viise koolivalmidust testida.
- Mõned juhendatud joonistamise tabelihinnangud (punktitabel) ei andnud päris õigeid tulemusi. Näiteks: iga kolmnurk sai 1 p, aga kui oli 4 kolmnurka, kas siis saab 4 punkti. Või joonista kuusk, aga joonistab 2 kuuske, kuigi järgnevad ülesanded olid õiged.

Seetõttu ei saa kasvatajate juhendi põhjal välja arvutatud punktisummat alati usaldada. Ehkki skaala alusel oli maksimaalne võimalik punktide arv 63, said lasteaiaõpetajad seda kasutades 4 lapse puhul tulemuseks ka 64 punkti, 4 lapse puhul 65 punkti ja ühele lapsele pani ta kasvataja koguni 67 punkti.

Käesolevas kokkuvõttes on ära toodud laste juhendatud joonistamise testi koondtulemused (punktisumma), mis on kasvatajate endi poolt välja arvutatud vastavalt neile saadetud juhendile. Juhendatud joonistamise testi tulemuste jaotuvusest annab ülevaate joonis 3.

Joonis 3. Laste keskmised tulemused juhendatud joonistamise testis.

Nagu jooniselt näha, jaotuvad ka juhendatud joonistamise testi tulemused taas skaala ülemisse äärde. Maksimumpunkte on saanud 33 last, punkti alla maksimumi 24 last, kaks punkti alla maksimumi 28 last jne. Graafikul pole kujutatud neid 9 last, kes on (arvutusvigade tõttu) saanud kasvatajalt punkte rohkem kui maksimumi. Skaalale ei ole kantud ka üht last, kellele selle testi tulemusena on märgitud 0 punkti, seletuseks: “Laps keeldus tööst”.

Lisaks joonistuste hindamisele tuli lasteaiapäetajatel kirjutada iga lapse kohta kommentaare, mida ta tegi, kuidas käitus, mis meeleolus oli. Mõned õpetajad kirjutasid väga lakooniliselt, mõnede kirjutused olid väga põhjalikud. Järgnevalt mõned näited erineva punktisummaga laste töödele kirjutatud kommentaaridest:

18 – 40 punkti

- Ei saanud ülesandest aru (18 p)
- Segab kaaslasti, räägib teiste lastega. Otsib õpetaja tähelepanu. Ei suuda tööle keskenduda. (20 p)

- Alates 5-ndast ülesandest hakkas nutma (22 p)
- Vaatas pidevalt ringi. Ei saanud aru ülesannetest, ega seda, et iga ülesanne tuli joonistada uude ossa. (38 p)
- Ei kuulnud ülesandeid tähelepanelikult. Sellepärast ei tulnud välja ka piltide õige järjekord. Kõiki ülesandeid täitis teistest kõige kauem. (39 p)
- I Kuulas tähelepanelikult; II Ei asunud kohe ülesannet täitma. Vaatas palju ringi, mida teevad teised. Peenmotoorika vajab arendamist (inimesel puuduvad kael, sõrmed). Matemaatilised mõisted ei ole päris selged (nelinurk, kolmnurk, arvu mõisted). (39 p)

41 – 50 punkti

- Vaatab teiste poole, siis joonistab jooni, tõmbab neid üle, vaatab jälle ringi, mõtleb kaua. Tundub, et ei saa ülesandest aru, hakkab nutma, näpib sõrmi, rahuneb ja hakkab joonistama. Lisaküsimusi ei esita, püsib kohapeal. Joonistamise lõpus on rahunenud ja ütleb, et ülesanne ei olnud raske. (41 p)
- Tegi iseseisvalt, ei küsinud ühtegi küsimust, täiesti omaette muheledes töötas - kiire tempoga, kuid hajameelselt, süvenemata. (45 p)
- Püüab lähimalt naabrilt vaadata (49 p)
- Vaatab ringi, iga ülesande sai viimasena täidetud. Kolmnurga asemele tegi nelinurga (tegelikult tunneb kujundeid, kuid ei kuulnud ülesandeid tähelepanelikult) (50 p)

51 – 55 punkti

- I Kuulas tähelepanelikult; II Joonistamist ei alustanud kohe. Vaatab ringi, mida teised teevad. Kordab omaette juhiseid. Ülesanne jooned serva - ei leia kõiki paberi servi üles; üks keskmine kolmnurk - mõistab keskmine (joonistab üksteise sisse) - see ei ole vale, vaid tema arusaamine keskmisest. Soovitused: vajalik mõistete ülekordamine (täiskasvanu instruksioonid); pliitsi hoiaku korrigeerimine (kehahoid) (51 p)
- Tähele sai panna, et tal oli töö alati esimesena valmis. (51 p)
- Töötades kogu aeg küsis: kas on õigesti? Vaata, kas nii? Kas siia? Mitu lindu? Kas 3, kas 4? Ta teadis ise mitu lindu, mitu akent, kuid küsis kõike üle, justkui kardaks ebaõnnestuda. Natuke närviline. (52 p)
- Töötas täiesti iseseisvalt, ei küsinud midagi. 1 joon läks sassi, siis ütles: oh, sassi läks! Õpetaja vastas: tee õigesti edasi, sellest pole midagi, et 1 joon rohkem tuli. Töötas paraja tempoga. (54 p)
- Ebalev, vaatas palju ringi, kuigi teiste pealt vaadata ei olnud võimalust. Joonte tõmbamise ülesandest ei saanud aru. (54 p)
- Püüdis kohe alguses vaadata teise lapse tööd. Õpetaja palus tal istuda teise kohta, hakkas nutma ja ütles, et ma kardan, et ei oska. Õpetaja ütles, et kindlasti oskad, sa oled ju tubli, proovi teha ise. Järgmise käskluse puhul õpetaja vaatas üle ja julgustas, et väga tubli! Laps naeratas ja jätkas iseseisvalt ning kindlalt. (55 p)

56 – 60 punkti

- Vaatab ringi. Kirjutab oma nime paberile enne veel, kui selleks käsk antakse. Vahib pliitsiga. Kuulab ülesandeid, teeb tööd. Aeg-ajalt vaatab Maarja pealt. Räägib Richardiga – ütleb talle, mis vaja teha. Näitab oma tööd Richardile.

Ütleb Richardile: "Puu ka vaja teha". Juhendaja küsimusele töö lõppedes vastus: huvitav, tahab edaspidigi teha. (56 p)

- Hakkas nutma pärast 7. küsimust. Lasteaiaõpetaja suutis teda rahustada, et oled tubli, sa oled õigesti töötanud, ära muretse (kartis, et unustas õpetaja poolt öeldud ülesande, see oli nutu põhjus). Tüdruk rahunes ja töötas edasi. Koostajad, palun vaadake läbi korraldus, mis antakse lapsele lehe ümber pööramise suhtes! Laps on täitnud ülesannet täpselt. (57 p)
- Töötades püüdis vaadata sõbra tööd ka, kuigi oskas ise. Ei olnud algul endas kindel, kui õpetaja julgustas, et kõik läheb hästi, siis rahunes. Alguses sattus paanikasse, et tegi jooni nii palju - seda nägi teise töö pealt, ei küsinud ise õpetajalt. Natuke närviline ja kardab halba tulemust (ema õpetaja - vist sellest). (59 p)
- Tegid kõik väga kiiresti ära ega ei pingutanud. Ütles, et võiks veel teha seda sorti töid. (59 p)
- Kuulamise ajal käskis öeldut korrata. Küsis õpetajalt mitu korda üle, kuid ei juhtinud oma tähelepanu kõrvale. Kordas endamisi ülesannet üle. Töötas väga kiiresti. Testi lõpus muutus enesekindlamaks. (60 p)

61 ja enam punkti

- Juhiste kuulamise ajal: märkimisväärseid tähelepanekuid ei ole. Joonistamise ajal: vaatab, mida teised teevad (61 p)
- Juhiste kuulamise ajal: palub korrata juhiste; räägib vahele. Joonistamise ajal: vaatab erutatult ringi; palub korrata juhiste (61 p)
- I Kuulas tähelepanelikult; II Alustas kohe tööd ja tegi jutuga lõpuni. Töötas kindlalt, veendunult, rahulikult (62 p)
- Testi lõpul oksendas (62 p)
- Kuulamise ajal käskis öeldut korrata. Joonistamise ajal küsis: Kuhu peab joonistama? Kas nii? Ükskõik millisesse ossa? Kas on õieti? Hakkas nutma ja ütles: unustasin, mida ma veel pidin joonistama. (63 p)
- Töötas kindlalt ja rahulikult, ei küsinud midagi, vaatas ka teisi töid, kuid selle pilguga, et "kas teie ka õigesti teete, minul on kõik selge" Heas tempos! (63 p)
- Lapsele meenutas joonis ümbrikku. Kiigub tooliga, sügab kukalt, pliiats suus. Vead: ül. nr 6. Joonista 4 ringi. Kaks ringi peavad olema ühesuurused. Ül. nr 7. Joonista ühte ritta 4 ruutu, viimane kõige suurem. Ül. nr 9. Joonistamata korsten ja suits (64 ? p)
- Laps leidis, et joonis meenutab päikest. Töötas nii, et pilku ei tõsta, on end ümbritsevast välja lülitanud. Põhjalikult ja aeglaselt. (67 ? p)

Lasteaiaõpetajate kommentaaridest ilmneb, et nii mõnelgi lapsel tekkis juhendatud joonistamise testiga seoses üsna suur ärevus – nutt, ühel lapsel isegi oksendamine (mille põhjuseid pole küll täpsustatud – võib-olla oli laps hoopis haige). Ka ringi vaatamist on mainitud päris palju, samuti segamist, vahele rääkimist jms. See kõik tundub kummaline selle taustal, et samade laste sotsiaal-emotsionaalse arengu kirjeldamisel hindasid kasvatajad seda enamasti üle keskmise või suurepäraseks.

Praeguses analüüsis on kasutatud vaid 309 lapse tulemuste summasid kuna mõned kasvatajad on arvutamise tegemata jätnud.

Selline erinevate objektide joonistamise eest punktide summa arvestamine pole arengutaseme ja koolivalmiduse näitajana siiski kuigi üheselt tõlgendatav, kuna jäävad kasutamata testis peituvaid võimalusi. Seetõttu on plaanis saadud joonistused Tartu Ülikooli psühholoogiadoktorandi (Pille Häidkind, juhendaja prof. Eve Kikas) poolt ümber kodeerida ka osade kaupa ja täpsem analüüs valmib koos koolis tehtud testide tulemustega järgmise aasta alguses.

KASVATAJATE HINNANG KASUTATUD LASTE ARENGU HINDAMISE MEETODITELE

Lasteaiaõpetajatel paluti ka hinnangut kasutatud arengu ja koolivalmiduse hindamise meetoditele, skaalal (olen väitega):

- nõus ("5"),
- pigem nõus ("4")
- ei oska öelda ("3")
- pigem vastu ("2")
- vastu ("1").

Väidetega: "Vaatluse/ juhendatud joonistamise abil saab hästi hinnata laste koolivalmidust" nõustus suuremal või vähemal määral enamus vastanud lasteaiaõpetajatest.

Maksimumhinnanguid sai enam laste arengu hindamine raamõppekava alusel (45 % võrreldes juhendatud joonistamise testi 34 %-ga), ent samas pidas juhendatud joonistamise testi laste koolivalmiduse hindamisel heaks abivahendiks 54 % vastanutest.

Neutraalsete või negatiivsete vastuste osakaal on mõlema hindamisviisi puhul väike – 12 % juhendatud joonistamise testi juures ja 10 % arengu hindamisel raamõppekava alusel. Seega suhtuvad neisse testidesse kui laste arengu heasse või väga heasse hindamise vahendisse vastavalt 88 % lasteaiaõpetajatest juhendatud joonistamise testi puhul ja 90 % lasteaiaõpetajatest lapse arengule hinnangu andmise puhul raamõppekava alusel.

Erinevate vastusevariantide pooldajate hulgast ja protsendist annab ülevaate järgnev tabel.

TABEL 6. Lasteaiaõpetajate hinnang väitele: Vaatluse/ juhendatud joonistamise abil saab hästi hinnata laste koolivalmidust

	Hinnanguskaalal selle arvu palle andnud lasteaiaõpetajate arv ja protsent						
	vastu	pige m vastu	ei oska öelda	pige m nõus	nõus	vasta - mata	kokku
Juhendatud joonistamine	1	3	3	33	21	0	61

	2%	5%	5%	54%	34%	0%	100%
Hinnangu andmine	0	1	4	28	28	0	61
alushariduse raamõppekava alusel	0%	2%	8%	45%	45%	0%	100%

Selleks, et hinnata koolieelikute arengut erinevates valdkondades (6 – 7-aastaste puhul ka nende koolivalmidust) on vajalikud meetodid, mis on kasvatajate arvates head arengu ja koolivalmiduse hindamiseks.

Hea meetod ei pruugi siiski olla sobilik kasutamises tavalises rühmasituatsioonis, kus on koos palju lapsi, päevaks on planeeritud mitmeid tegevusi jne. Seetõttu oli küsimustikus kasvatajale palutud nende hinnangut ka selle kohta, kas kaks kasutatavat meetodit olid nende arvates lihtsad või keerulised, kas nende põhjal tulemuste kokkuvõtmine on lihtne või keerukas, kas need meetodid eeldavad spetsiaalset ettevalmistust ja kuivõrd aeganõudvad on need lasteaiaõpetajate hinnanguis.

Väitega, et juhendatud joonistamise vaatluse läbiviimine on lihtne, oli nõus või pigem nõus 82 % vastanutest, kusjuures rohkem kui pooled pidasid seda meetodit tõepoolest lihtsaks, andes sellele skaalal maksimumpunktid. Raamõppekava alusel toimuva vaatluse läbiviimine on lihtne 73 % vastanute arvates. Võrreldes juhendatud joonistamisega peavad kasvatajad seda meetodit keerukamaks – kui maksimumile eelnevaid punkte said mõlemad meetodid sama suurelt hulgalt lasteaiaõpetajatelt, siis maksimumpunkte lihtsuse skaalal anti sellele meetodile 42 % vastanute poolt, juhendatud joonistamisele aga 51 % poolt. Veerand vastanutest peab laste sel viisil hindamist ka pigem keerukamaks või ei oska nad selle keerukust hinnata.

TABEL 7. lasteaiaõpetajate hinnang väitele: Vaatluse/ juhendatud joonistamise läbiviimine on lihtne

	Hinnanguskaalal selle arvu palle andnud lasteaiaõpetajate arv ja protsent						
	vastu	pige m vastu	ei oska öelda	pige m nõus	nõus	vasta - mata	kokku
Juhendatud joonistamine	0	5	5	19	31	1	61
	0%	8%	8%	31%	51%	2%	100%
Hinnangu andmine	2	7	7	19	25	1	61
alushariduse raamõppekava alusel	3%	11%	11%	31%	42%	2%	100%

Väitega, et vaatluse läbiviimine nõuab spetsiaalset ettevalmistust, oli juhendatud joonistamise testi puhul nõus või pigem nõus 57 % vastanuist. Laste arengule hinnangu andmise puhul on protsent sarnane (58 %), aga siin on nende osakaal, kes väitega nõus on, suurem. Samas arvab tervelt kolmandik vastanuist, et juhendatud joonistamise testi puhul pole spetsiaalset ettevalmistust vaja.

TABEL 8. Kasvatajate hinnang väitele: Vaatluse/ juhendatud joonistamise läbiviimine nõuab spetsiaalset ettevalmistust

	Hinnanguskaalal selle arvu palle andnud lasteaiaõpetajate arv ja protsent						
	vastu	pige m vastu	ei oska öelda	pige m nõus	nõus	vasta - mata	kokku
Juhendatud joonistamine	5	15	6	25	10	0	61
	8%	25%	10%	41%	16%	0%	100%
Hinnangu andmine alushariduse raamõppekava alusel	6	7	11	18	18	1	61
	10%	11%	19%	29%	29%	2%	100%

Sellise testimise puhul on oluline ka see, et tulemuste kokkuvõtmine poleks liiga keeruline.

Väitega, et tulemuste kokkuvõtmine on lihtne, nõustus juhendatud joonistamise puhul rohkem või vähem 73 % vastanutest. Hinnangu andmine alushariduse raamõppekava alusel ja selle hinnangu tulemuste kokkuvõtmine oli vastanute arust veelgi lihtsam – väitega oli nõus või pigem nõus 79 % vastanutest. Neid, kes väitega üldse ei nõustunud (ja kokkuvõtmist keerukaks pidasid) vastanute hulgas ei leidunudki.

TABEL 9. Kasvatajate hinnang väitele: Tulemuste kokkuvõtmine on lihtne

	Hinnanguskaalal selle arvu palle andnud kasvatajate arv ja protsent						
	vastu	pige m vastu	ei oska öelda	pige m nõus	nõus	vasta - mata	kokku
Juhendatud joonistamine	0	4	9	23	22	3	61
	0%	7%	15%	37%	36%	5%	100%
Hinnangu andmine alushariduse raamõppekava alusel	0	6	5	27	21	2	61
	0%	10%	8%	45%	34%	3%	100%

Juhendatud joonistamise testi juures on juba toodud mõned lasteaiaõpetajate kommentaarid, kes tundsid muret selle kohta, et tulemuste kokkuvõtmise süsteem on nende arvates mitmeti tõlgendatav.

Suurem osa vastanutest nõus väitega, et tulemused on objektiivsed (ei sõltu läbiviija isikust). Juhendatud joonistamise puhul arvas nii koguni 82 % vastanutest. Hinnangu andmist alushariduse raamõppekava alusel pidas rohkem või vähem objektiivseks 74 % vastanutest.

Siiski toodi kommentaaride osas välja ka probleeme:

- Lapse arengu hindamine nõuab pikemaajalist lapse jälgimist, on aeganõudvam, paraku sõltub ka läbiviija isikust.
- Hinnang on objektiivne, kui selle teeb õpetaja, kes on lapsega tegeleenud pikema aja jooksul ja on usaldatav. Ise olen kasutanud arengu hindamisel joonistustesti koolivalmiduse väljaselgitamiseks Toue Krogh (Taani 1970 lõpus) ja lapse arengu hindamist riikliku õppekava põhjal.

Mõningast kriitikast hoolimata ei olnud ükski uuringus osalenud lasteaiaõpetaja väitele “tulemused on objektiivsed” täiesti vastu, pigem vastu oli juhendatud joonistamise testi puhul 5 % ja raamõppekava alusel hinnangu andmise puhul 10 % vastanutest.

Kümme protsenti pole palju, näib, et lasteaiaõpetajad peavad nii juhendatud joonistamise testi kui ka laste hindamist raamõppekavas toodud eeldatavate arengutulemuste põhjal üldiselt objektiivseks meetodiks. Piloottuuringu tulemuste analüüs lubab sellise hinnangu objektiivsuses mõlema meetodi puhul siiski kahelda.

TABEL 10. Kasvatajate hinnang väitele: Tulemused on objektiivsed (ei sõltu läbiviija isikust)

	Hinnanguskaalal selle arvu pale andnud kasvatajate arv ja protsent						
	vastu	pige m vastu	ei oska öelda	pige m nõus	nõus	vasta - mata	kokku
Juhendatud joonistamine	0	3	8	17	33	0	61
	0%	5%	13%	28%	54%	0%	100%
Hinnangu andmine alushariduse raamõppekava alusel	0	6	8	24	21	2	61
	0%	10%	13%	40%	34%	3%	100%

Kuna rühmas on palju lapsi, on oluline ka see, et laste arengu hindamise läbiviimine ei nõuaks lasteaiaõpetajatelt liialt palju aega. Üldiselt peeti mõlemaid meetodeid mitte kuigi aeganõudvateks – 77% vastanutest oli (pigem) nõus sellega, et juhendatud joonistamise testi läbiviimine ei nõua liialt palju aega. Samaga oli alushariduse raamõppekava alusel hinnangu andmise puhul (pigem) nõus 62 % vastanutest. 17 % pidas aga juhendatud joonistamist (pigem) aeganõudvaks, arengu hindamise kohta arvas sama veerand vastanutest.

Kommentaariesse lisati meetodite aeganõudvuse kohta erinevate õpetajate poolt vastandlikke arvamusi:

- Antud meetod toob lasteaiaõpetajale lisakoormust.
- Sellist uurimust peaks tegema aastaringselt; peaks koguaeg tegema märkmeid. Siis oleks resultaat palju usaldusväärsem.

- On küllaltki mahukas töö, mida ei saa teha just-just lõpetamise nädalal, kui ootamas 1001 toimetust ja õhtud ning pool ööd kodus on ka kinni (tabelid, testid, iseloomustused, tunnistused jne). Palun järgmine kord aega arvestada!

TABEL 11. Kasvatajate hinnang väitele Vaatluse/ juhendatud joonistamise läbiviimine ei nõua liialt palju aega

	Hinnanguskaalal selle arvu palle andnud lasteaiaõpetajate arv ja protsent						
	vastu	pige m vastu	ei oska öelda	pige m nõus	nõus	vasta - mata	kokku
Juhendatud joonistamine	6	4	2	17	30	2	61
	10%	7%	3%	28%	49%	3%	100%
Hinnangu andmine alushariduse raamõppekava alusel	3	13	6	21	17	1	61
	5%	21%	10%	34%	28%	2%	100%

Paluti arvamust ka küsimuse kohta, kas antud meetod sobib kõigi laste arengu hindamiseks. Juhendatud joonistamise puhul oli selle kõigile sobivusega (pigem) nõus 65 % vastanutest, arengu hindamise puhul umbes sama suur hulk – 67 %.

Kui juhendatud joonistamist pidasid mõnele lastele ebasobivaks 10 %, siis arengu hindamise puhul arvas nii 22 % vastanutest.

TABEL 12. Kasvatajate hinnang väitele: “Antud meetod sobib kõigi laste arengu hindamiseks”

	Hinnanguskaalal selle arvu palle andnud lasteaiaõpetajate arv ja protsent						
	vastu	pige m vastu	ei oska öelda	pige m nõus	nõus	vasta - mata	kokku
Juhendatud joonistamine	3	3	15	19	21	0	61
	5%	5%	25%	31%	34%	0%	100%
Hinnangu andmine alushariduse raamõppekava alusel	4	9	7	16	25	0	61
	7%	15%	11%	26%	41%	0%	100%

Kommentaaries lisati mõlema meetodi kõigile sobilikkuse kohta veel:

- Antud arengu hindamise meetodid ei sobi kõikidele lastele. Eriti joonistamine igas rühmas on erineva tähelepanuvõime ja reageerimiskiirusega lapsi. Neile tuleb ülesannet vahepeal korrata ja meelde tuletada, siis saavutavad nad küllaltki häid tulemusi. Ometi on need lapsed kooliküpsed. Antud meetod (joonistamine) sobib kiire taibu ja reageerimiskiirusega lastele.

- Juhendatud joonistamine annab ülevaate lapse suutlikkusest täita ja tähele panna täiskasvanu korraldusi ja mitmeosalisi juhendeid. Kas see on kõigi laste puhul arengu ja koolivalmiduse parimaks näitajaks, on aga kaheldav.
- Test oli huvitav sellepärast, et seda ei viidud läbi mitte individuaalselt, vaid grupis. Oli hea näha, kuidas lapsed koos töötavad. See hindamismeetod sobib kõikidele lastele, mitte ainult neile, kes on saanud spetsiaalse ettevalmistuse.

Meetodite varasem kasutamine

Kasvatajatel paluti ka vastata küsimusele, kas nad on sellist meetodikat laste arengu ja koolivalmiduse hindamisel varem kasutanud.

Juhendatud joonistamise vaatlus on populaarne üle kogu Eesti – seda meetodit on varem kasutanud 39 lasteaiaõpetajat (64 %). Lapse arengu hindamiseks raamõppekava alusel on 22 lasteaiaõpetajat (36 %) koostanud ise vaatluslehti.

14 lasteaiaõpetajat (23 %) olid varem kasutanud mõlemaid meetodeid, 25 (40 %) ainult juhendatud joonistamise testi, 4 (7 %) ainult arengu hindamist raamõppekava alusel. 18 lasteaiaõpetajat (30 %) kasutasid mõlemaid laste arengu hindamise meetodeid esmakordselt.

Pilootuuring andis kinnitust sellele, et juhendatud joonistamise vaatlust kasutab ligi kaks kolmandikku lasteaedadest.

Meetodite kasutamine tulevikus

Tuleviku kohta arvab suurem osa kasvatajatest, et võiks kasutada nii üht kui teist meetodit. Juhendatud joonistamise vaatlust plaanib tulevikus kasutada 46 kasvatajat (78 %), selle kasutamist kaalub 11 kasvatajate (19 %) ja kaks kasvatajat (3 %) ei plaani seda meetodit tulevikus kasutada.

Alushariduse raamõppekava järgi lastele arengule hinnangute andmist plaanib ka tulevikus kasutada 34 kasvatajat (58 %), selle kasutamise kaalub 23 kasvatajat (39 %) ja kaks kasvatajat (3 %) ei plaani seda meetodit tulevikus kasutada.

Ka kommentaarides lisisid mõned kasvatajad, et plaanivad meetodeid tulevikus kasutada.

Mainiti näiteks järgmist:

- Ankeetide täitmine äratas suurt huvi. Tulevikus kasutan samasugust testi laste valmisoleku hindamiseks kooliks.
- Jätkame joonistamist juhendamise abil. Muuta ja raskendada võib ülesandeid. Samas võib ka kasutada lapse arengu individuaalset tabelit.

Erinevate vastuste andmisest annab ülevaate tabel 13. Hinnang anti mõlema meetodi kohta, 1 tähendas “jah”, 2 “võib-olla” ja 3 “ei”.

Tabelis on eraldi välja toodud erinevad võimalikud kombinatsioonid.

(Näiteks “2 1” tähendab, et sellise hinnangu andnud kasvataja plaanib tulevikus võib-olla taas kasutada juhendatud joonistamise testi ja kindlasti laste arengu hindamist raamõppekava alusel).

TABEL 13. Lasteaiaõpetajate plaanid kahe välja pakutud meetodi tulevikus kasutamiseks.

Seda arvamuste kombinatsiooni pooldanud lasteaiaõpetajate arv ja protsent																		
juhendatud	arengu hindamine	juhendatud	arengu hindamine	juhendatud	arengu hindamine	juhendatud	arengu hindamine	juhendatud	arengu hindamine	juhendatud	arengu hindamine	juhendatud	arengu hindamine	juhendatud	arengu hindamine			
1	1	1	2	1	3	2	1	2	2	2	3	3	1	3	2	3	3	kokku
31		14		1		3		7		1		0		2		0		61
52 %		24 %		2 %		5 %		12 %		2 %		0 %		3 %		0 %		100 %

Lasteaiaõpetajad lisasid veel, et:

- Kasutasime koolivalmiduse testi oma lasteaias mai alguses, punktid arvestati selle järgi; mõlemad meetodid aitavad õpetajat laste arengu hindamisel, kuid kohati on selle järgi tulemused vasturääkivad.
- Lapse arengu hindamine võiks toimuda kasutades paralleelselt mõlemat eelpool nimetatud võimalust (nii joonistamine kui tabel). Kompleksne uuring annab põhjalikuma ning objektiivsema pildi lapsest ja tema koolivalmidusest.
- Selline hindamine tekitab lastes kerge pingesituatsiooni, mis häälestab lapsi juba mingil määral koolilainele.
- Lapsi hästi tundes oskan hinnata ka ilma spetsiaalsete uuringuteta.
- Tuli üllatusi. Nõrgemad lapsed tundusid tugevamadena ja vastupidi.
- Laps, kes sai maksimumpunktid, ei saanud koolikatsetel läbi. Lapsed, kellel ei läinud joonistamistest väga hästi, läks koolikatsetel hästi.
- Juhendatud joonistamine – ehk oleks vajalik lastele rõhutada, et tehke “ilusjoonistust”, mõned pööravad tähelepanu kiirusele ja teevad tunduvalt halvemini tavapärasest; arengu hindamine tabeli alusel – aeg-ajalt tekib raskus, kas võrrelda last teiste lastega või lähtuda hoopis selles vanuses nõutavast. Mõned küsimused tekitasid segadust (küsimuse esimesele poolele võiks anda ühesuguse hinnangu, kuid küsimuse teisele poolele tahaks vastata teisiti).
- Kuna oli ainult joonistamise test (ilma vestluseta), siis võiks seda täiendada ja mõnes osas informatiivsemaks muuta. Näiteks lihtsalt auto joonistamise asemel võiks olla väike peidetud mõistega tekst, kusjuures laps peale kuulamist leiab selle asja või olendi ja joonistab. mõnes osas võiks ka laiemalt sõnavara uurida (üldistavad sõnad). Näiteks on loomade (lindude) nimetuste loetelu, kuhu on peidetud üks kodulooma (-linnu) nimetus ja laps peab selle ära tundma ja

joonistama jne... Test ise on väga hea koolivalmiduse selgitamise abivahend ja annab palju informatsiooni ka siis, kui seda teha lapsega individuaalselt ja palju annab juurde ka vestlus lapsega (peale joonistamist).

- Joonistamistestil peaks lisaks olema vestlus igapäevaelu teemadel, mis annaks teavet lapse sotsiaalsest küpsusest.
- On hea see, et lapsed täitsid ülesandeid huviga.
- Tahaks, et oleksid testid mitte ainult joonistamise kohta.
- Tööd viisime läbi kahekesi rühma õpetajaga. . . Töötati vaikselt, võib-olla, et me ise tingisime selle, sest õpetaja ütles, et pange hästi tähele ja olge väga vaikselt – see on tähtis töö. Kui lapsed midagi küsisidki, siis vaikselt ja poisid tegid nalja ka salaja, tasakesi. . . Lõpus küsisime lastelt, kas oli raske. Vastuseks tuli ühiselt: ei, oli huvitav ja vahva. "Mis oli vahva" (õpetaja), "Puud ja linnud ja maja ja suits ka korstnas" (ei nimetatud kujundeid ega jooni). Lapsed arvasid, et võiks teinegi kord teha.

KOKKUVÕTE

Alushariduses on oluline laste arengu jälgimine ja hinnangute andmine. Selleks on koolieelsetes lasteasutustes kasutusel mitmesuguseid meetodeid, millest levinumate hulka kuuluvad juhendatud joonistamine ja laste arengu hindamine raamõppekavas toodud eeldatavate arengutulemuste alusel.

Lasteaiaõpetajatel on kohustus hinnata nii laste arengut kui ka koolivalmidust, selleks sobiliku meetodika osas pole aga hetkel piisavalt abimaterjale ja koolitust. Seetõttu on vajadus hindamisviiside järele suur, erinevaid meetodeid võetakse lasteaiaõpetajate poolt hästi vastu ja need levivad lasteaiaast lasteaeda (ka siis, kui nende teoreetiline taust pole kuigivõrd läbi uuritud ja nende läbiviimiseks pole saadud vastavat koolitust).

Mõlema käesolevas pilootuuringus kasutatud meetodi puhul on kasvatajate üldhinnang neile positiivne – arvatakse, et nende abiga saab hästi hinnata laste koolivalmidust, läbiviimine on lihtne ja tulemused üldjoontes objektiivsed. Osalenud lasteaiaõpetajatest on juhendatud joonistamise testi tulevikus valmis kasutama (78 %) ja raamõppekava alusel arengu hindamist (58 %), ülejäänud lasteaiaõpetajatest kaalub suurem osa nendesamade meetodite kasutamist, vastu on neile vaid 3 % vastanutest.

See, et meetodeid kõrgelt hinnati ja ka tulevikus kasutada plaanitakse, ei tähenda aga, et tegemist on tõepoolest parima võimaliku meetodikaga – nii juhendatud joonistamise kui raamõppekava alusel arengu hindamisega seondub terve rida probleeme.

Juhendatud joonistamise vaatlus

Juhendatud joonistamise testi puhul võib võimalike probleemidena välja tuua, et see test baseerub õpetaja suulistel instruktsioonidel. Lastel, kelle suuliste korralduste mõistmise võime erinevatel põhjustel (tähelepanu, motiveeritus, verbaalne võimekus ja keeleoskus, teksti meeldejätmise võime jne) alla keskmise on, saavad selles testis viletsaid tulemusi (ehkki võivad mõnes teises sfääris olla eakohaselt arenenud või keskmisest võimekamad). Seetõttu tuleks selleks, et lapse arengutaset

mitmekülgsemalt hinnata, juhendatud joonistamise testi kindlasti kombineerida teiste arengu hindamise meetoditega.

Võib küll väita, et juhendatud joonistamise test on just koolivalmiduse mõõtmisel usaldusväärne, sest ka koolis toimub suurem osa õppest just õpetaja suuliste juhiste kuulamise, meelde jätmise ja neile reageerimise kaudu⁴. Siiski ei peaks see reeglina nii olema.

Juhendatud joonistamise testi puhul on kaheldav ka selle tulemuste arvestamine ühe konkreetse numbrilise skaala alusel. Selline kogusumma pole laste arengu hindamisel kuigi informatiivne ja selle kasutamine tekitab mõnedes kasvatajates ka segadust.

Antud skaala põhjal saadud tulemuste jaotus näitab ka seda, et test on jõukohane suuremale osale lastest. Selle põhjal on võimalik eristada neid lapsi, kellel sellise testiga (antud hetkel) probleeme oli, kuid (vähemalt sellise tulemuste kokkuvõtmise abil) ei eristu keskmisest võimekamad lapsed.

Kasvatajate kommentaaride põhjal ilmneb, et paljudel lastel tekitas selline testimine ärevust (nutma puhkemine jms.), mis omakorda võib mõjutada testi tulemusi.

Võimalik oht võib olla ka see, et sedalaadi joonistamist hakatakse (vanemate poolt) spetsiaalselt õpetama ja treenima. Juhul, kui laps on juba joonistamist harjutanud ja teab näiteks, et tuleb joonistada “kuusepuu, kolm lindu on puu otsas ja neli lindu on lendamas”, siis võib selline teadmine segada tal kuulamast kasvataja tegelikke instruksioone. Laps võib koguni arvata (väita), et kasvataja ütles valesti ja joonistada nii, nagu asi tema arvates “tegelikult” käib.

Juhendatud joonistamise testi tulemustes võiks sisalduda kasvataja (numbriline) hinnang ka lapse tegevustele – kuivõrd keskendus, kuulas, kiirustas, muretses. Praegu kasutasid kasvatajad kommenteerimise võimalusi väga erinevalt, oli neid, kes kirjeldasid üksikasjalikult lapse tegevust iga ülesande puhul (eriti vene õppekeelega lasteaedades), oli ka neid, kes kommentaare ei lisanud või märkisid, et pole erilisi märkusi.

Lapse arengu hindamine raamõppekava alusel

Raamõppekava alusel laste arengu hindamine praegusel kujul ei anna kuigi objektiivseid tulemusi. Selles ei saa süüdistada lasteaiaõpetajaid, kes kõigisse lastesse positiivselt suhtuvad ja neid kõiki “suurepäraseks” näevad. “Keskmiste” laste puudumine ja rühmade koosnemine peamiselt tublidest ja veelgi tublimatest üldise tendentsina – nii hindavad oma lapsi erinevad lasteaiaõpetajad üle kogu Eesti, nii eesti kui vene õppekeele lasteaedades.

Kuna raamõppekavas toodud eeldatava arengu tulemused on suuremas osas mitmeti tõlgendatavad, siis oli lasteaiaõpetajatel keeruline hinnata oma lapsi skaalal “nõrk” – “keskmine” – “suurepäraseks”. Mille põhjal see “keskmine” leida? Kui normipõhiselt, siis kuivõrd informatiivne on teadmine, et laps on oma rühma teiste lastega võrreldes

⁴ Koolivalmidusest selles kontekstis rääkides tuleb eelkõige esile kooli kui institutsiooni valmidus võtta vastu ja arendada ka neid lapsi, kes eelistavad õppida mitte suuliste instruksioonide, vaid näiteks praktilise käelise tegevuse kaudu. Seda enam, et nende laste arengutase ja võimekus ei pruugi alla jääda nende laste omale, kes juhendatud joonistamises tublid, see võib osutada lihtsalt teisesuunaliseks.

füüsilises arengus veidi üle või alla keskmise? Kõik lasteaiaõpetajad teavad ju seda, et erinevad rühmad võivad olla väga erinevad. Kui veel lisada pererühmad, kus koos erineva vanusega lapsed, siis oleksid koolieelikud rühmakaaslastega võrreldes pea kõiges üle keskmise (juba seetõttu, et nad on teistest vanemad). Kriteeriumipõhiseks hindamiseks tuleks aga esmalt luua kriteeriumid ja see eeldab ulatuslikumat uuringut. Käesoleva pilootuuringu tulemusi saab selle uuringu planeerimisel arvesse võtta, aga selleks, et luua mingeid vanuseastme kriteeriume, tuleks esmalt üle vaadata eeldatavate arengutulemuste kirjeldused ja skaala.

Et arengu hindamist tulevikus informatiivsemaks ja objektiivsemaks muuta, oleks hinnangu andmiseks (eriti juhul kui seda kirjeldada numbrilisel skaalal) vajalikud erinevate tasemete täpsemad kirjeldused (soovitavalt koos konkreetsete näidetega). Sellise kirjelduse väljatöötamine võiks kuuluda raamõppekava lisamaterjalide loomise juurde. Tulevikus oleks mõistlik täpsustada ka raamõppekava toodud eeldatava arengu tulemusi (ja võib-olla eristada need mitmel tasemel, näiteks “minimaalne” ja “hea”).